

Kaiser László, Havas Judit, Hegedős Mária és Kenyeres Zoltán

Szepesi Dóra

Egy garabonciásba oltott európai

A valóság és álom határán – Havas Judit könyve Jékely Zoltánról

Érdekes és alapos, jól olvasható könyvet írt, képes arra, hogy táborot szervezzen Jékely Zoltán költészete köré – ajánlja a kötetet előszavában Kenyeres Zoltán. Havas Judit tanulmánykötetét április 23-án, Jékely születésnapja előtt egy nappal mutatták be a Petőfi Irodalmi Múzeumban.

Havas Judit

Kaiser László, a Hungarovox Kiadó vezetője bevezetőjében elmondta, hogy számára nem csupán egy póre irodalomtörténeti tanulmány vagy monográfia ez a kötet, Jékely szakszerű vizsgálata, tudományos megközelítése mellett benne van Havas Judit személyisége; ugyanis nemcsak irodalomtörténész, tanár, de előadóművész is, versérzékelésében a versmondó előadóművész hallása munkál. Jékely sokarcú és sokrétű költő, verset, regényt, tudományos elméleti könyveket is írt, fordított, élete, munkássága magatartásmetaforává is vált: egy garabonciásba oltott európai – jellemezte a költőt. A könyv bevezetőjét jegyző Kenyeres Zoltán, aki Havas Judit Jékelyről írott doktori dolgozatának témavezetője is volt, erényeit kiemelve ajánlotta a továbbiakban ezt a küllemében is nagyon szép könyvet. A tanulmányírás történetét röviden felvázolva elmondta, hogy a magyar irodalomtörténet a 70-es években megszabadult a marxista frazeológiától, ezt váltotta fel egy rendkívül tudományos nyelvezet, amely ugyan megtanította a felnövekvő irodalomtörténészeket elvontan gondolkodni, de egyre inkább voltaképpen kis csoportok írtak egymásnak. Majd elkezdődött egy új korszak, egyre-másra rájöttek, hogy az irodalommal foglalkozó ember vagy tanár vagy író, szerencsés esetben mindkettő. Ha valaki tanulmányokat ír, abban mindenképpen van valami írói, és Havas Judit tanulmánya kvalitásos írói munka.

Kenyeres professzor meglepő fordulattal indította Jékely művészetének taglalását: mivel Weöres Sándorral egy esztendőben jött a világra, sajnos szerencsétlen csillagzat alatt született, és ez rányomta a bélyegét egész pályájára. Weöres olyan fenomén volt, hogy mellette nagyon nehéz volt az egész generációjának a pályaindulása és a pályaelete is. Ez egy rendkívül nagy generáció! Úgy véli, életműveiket tíz-tizenöt évenként újra fel kellene dolgozni, – mint ahogy érdemes volna újra írni Petőfiről, Vörösmartyról –, Jékelyről, Csorba Győzőről, Kálnokyról, Határ Győzőről, meg Zelk Zoltánról úgyszintén. Jékelyről 32 éve Pomogáts Béla írt, műve máig maradandó, attól koncepcionálisan Havas Judit nem tért el, és nem is lehet. Egyébként másfél-kétoldalas kritikájában, 1937-ben a *Nyugatban* Weöres Sándor megírta lényegében azt, amit Pomogáts kifejtett; úgy fogalmazott, hogy a magyar irodalomban Jékely Zoltánnal újra megjelent a merengő költő, távoli ősei Dajka Gábor, Ányos Pál. Pomogáts szerint Jékely műve középpontjában 1945-ig az elégia áll, azután bizonyos mértékben elmozdul a sztoikus bölcsesség felé. Ezt a koncepciót Havas Judit is

követte. A *Nyugat* harmadik nemzedékével Kenyeres Zoltán és Rónai László kezdtek foglalkozni a 60-as évek közepén. Ez a korosztály a szüleik nemzedéke volt, gyerekkoruktól ismerték legtöbbjüket. Nagyon kevés olyan költő, író lehetett köztük, akit Kenyeres Zoltán ne ismert volna személyesen, de Jékely ezek közé tartozik. Költészete mégis annyira megérintette, hogy két verse – *A marosszentimrei templomban*, és az *Apaváró* – máig végigkísérik az életét. Havas Judit az estnek ezen a pontján elmondta *A marosszentimrei templomban* című verset, előbb azonban Kenyeres Zoltán felvázolta a történelmi háttérrel: Hunyadi János építtette a templomot 1442-ben. Gyönyörű gesztus, hogy a győzelmi emlékművet nem Gyulafehérváron építtette, hanem a vereség színhelyén. A környék az évszázadok alatt elrománosodott, egyetlen magyar nem lakott ott, a templom üresen áll, erről is szól a vers, meg arról, hogy a vereség után föl kell tudni állni, és akkor győzünk...

A közönség egy részlete, középen Németh Magda és Csorba Csilla

Hegedős Mária, a kötet szerkesztője számára nagy élmény volt a szerzővel való közös munka. Havas Judit 2003-ban fejezte be a kötet alapjául szolgáló tanulmányt, lényegében az anyaggyűjtés akkor lezárult. Szándéka szerint nem tudományos könyvet akart letenni az asztalra, hanem olyat, amit bárki szívesen elolvas, ezért a nehezkesebb tömböket feloldották, új szerkezetet kreáltak hozzá. A szerkesztő kiemelten értékelte, hogy hangsúlyt kapott a könyvben az otthon, az apa, Áprily Lajos szerepe, továbbá a két háború közötti idő, amikor Jékely évekig Erdélyben dolgozott; ennek jobb megértését szolgálja, hogy háttérként az akkori erdélyi irodalmat is bemutatja, valamint számos különböző dokumentumot. Rendkívül érdekfeszítő a nemzedék tagjainak egymás között való levelezése például, kiderül a levelekből, hogy figyeltek egymásra, próbáltak egymásnak segíteni, érzékelhető, ki kivel volt kapcsolatban, és ki maradt a háttérben. Németh Magda, Németh László lánya, aki a közönségben foglalt helyet, hozzátette, hogy a *Nyugat* második generációjában, édesapja idejében is így volt ez, fontosak voltak egymásnak az írók, segítették egymást. Hegedős Mária elmondta még, hogy a szerkesztés különleges hozadékként ismét érdekelné kezdte a harmadik nemzedék, újraolvasta Vas István és Radnóti naplóját. Jékely tehát arra is tanít, hogy kezünkbe vegyük a verseskötetét, másokét, és

megkeressük a számunkra legfontosabb gondolatokat, üzeneteket, amelyeket elraktározhatunk magunkban.

Dedikálás

Miért fogott ehhez a munkához Havas Judit? Az előzmények felelevenítésekor mesélt a Pesti Barnabás utcában lévő Egyetemi Színpad hétfői irodalmi estjeiről, amelynek szerkesztését rá bízták, a sorozat a *Nyugat* harmadik nemzedékével indult. Havas Judit levelezett a *Nyugatharmadik* nemzedékével, Jékelyvel, Weöressel, Kiss Tamással, Takács Gyulával és Kálnokyval. Weöres Sándorhoz személyes kapcsolat, barátság is fűzte, a költő többször meghallgatta őt, amikor a *Harmadik szimfónia* című költeményét elmondta, Török Tamás segítségével készült a nagy poéma előadására. Weöres elkísérte őt gyermekműsorokra is. Elmesélte még, hogy Makk Károllyal szerette volna megfilmesíttetni Jékely *Valencia* című novelláját, és a *Halászok és a halál* című kötet novelláit, de a rendező akkor forgatta az *Egymásra nézve* című filmet, nem ért rá. Pedig ezekből a novellákból Makk Károly vagy Fellini tudott volna filmet csinálni! Péterfy Sarolt, a hagyaték egyik kezelője is jelen volt a könyvbemutatón, és Havas Judit reményét fejezte ki, előbb-utóbb megtalálják azt a filmrendezőt, aki filmre viszi Jékely különleges világát. Talán sorsszerű, hogy Havas Judit előadóművészként Jékely Zoltánnal a feleség, Jancsó Adrienne tanítványaként találkozott, többször járt a lakásukban, neki köszönhetően betekinthezett az álomnaplóba is. Könyvének címe, *A valóság és álom határán* egy Jékely-idézet, amely mintegy mottóként szolgált számára a költő világához. Könyvében Tandori Dezső Jékely-olvasatának is szentelt egy fejezetet, és Kenyeres professzor hangsúlyozta is az esten, nem mindegy, hogy a recepció feldolgozásakor kit állítanak a középpontba. Miért fontos, hogy Tandori a harmadik nemzedékből Jékelyt emeli ki a maga számára? A professzor úgy véli, az egész modern, avantgárd utáni magyar irodalom, költészet és próza Tandori Dezső köpönyegéből bújt elő. Nélküle nincs Esterházy, semmi nincs... – vélekedett. Végezetül a Jékely családról is szó esett. Talán nincs is még egy ilyen példa, hogy egy család, – Áprily Lajostól Péterfy Gergelyig – ennyi alkotóval jelen legyen a magyar irodalom történetében.

A dedikálás és az új kötet ünneplése előtt megtudhattunk, hogy Havas Judit előadóművészként írja legközelebbi könyvét a művészi beszédoktatás kérdéséről. Ebben szerzőket, költőket elemez, előadói stílusokat, korszakokat mutat be, és tanulmányát egy kis antológiával is bővíti.